

Mărsie „tulburare; necaz” și *otrobii* (pl.) „măruntaie” (< *utrobii* < *utrob(i)e* < *utrobă* (*utrubă*) < bg., srb. *utroba*) reprezintă, așadar, două regionalisme preponderent sudice, a căror existență în *Foletul Novel*, alături de aceea a unor împrumuturi italiene, este, oricum, mai puțin surprinzătoare decât prezența aici a unor regionalisme moldovenești, ca verbul *răcoși* (= *rocoși*) „a se răscula; a se revolta” (< pol. *rokoszyć się*), cu derivatele *rocoșitură* „răscoală; revoltă” (17 apariții!) și *rocoșutor* „răzvrătit; răsculat”¹⁶.

DEUX TERMES DE *FOLETUL NOVEL*, DONT L'ÉTYMOLOGIE EST CONTROVERSÉE OU INCONNUE: *MĂRSIE* „PERTURBATION”, „CHAGRIN” ET *OTROBII* „ENTRAILLES”

(Résumé)

Il ne s'agit pas, cette fois, d'emprunts néologiques latino-romans, si bien représentés d'ailleurs dans *Foletul Novel* (Le Calendrier du prince Constantin Brâncoveanu 1693–1704), mais des mots populaires, régionaux, utilisés surtout dans l'aire méridionale du daco-roumain (où on peut trouver aussi des variantes ou des termes dérivés), dont l'origine doit être cherchée au sud du Danube, en bulgare et/ou en serbe.

Cuvinte-cheie: *Foletul Novel*, *etimologie*, *mărsie*, *mărsăie*, *otrobii*.

Mots-clés: *Foletul Novel*, *étymologie*, *mărsie*, *mărsăie*, *otrobii*.

Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”
București, Calea 13 Septembrie, nr.13

Florentina Zgraon

ISTORIA ȚĂRII RUMĂNEȘTI ȘI A BUCUREȘTILOR, SĂRACII. O NOUĂ VERSIUNE

1. În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea se impune, ca specie literară a istoriografiei românești, povestirea istorică în versuri. Sextil Pușcariu vorbește despre aceasta ca despre „o slabă compensație pentru decadența genului istoric”¹. Numite frecvent, prin analogie cu veritabilele letopisețe anterioare apărute în Moldova și în Țara Românească, „cronici rimate”, ele fac referire de fapt la un

¹⁶ *Ibidem*, p. 213; pentru calitatea de regionalisme moldovenești a acestor termeni, precum și a altora, din aceeași familie, a se vedea Mariana Costinescu, Magdalena Georgescu, Florentina Zgraon, *Dicționarul limbii române literare vechi (1640–1780). Termeni regionali*, București, 1987, p. 250–251.

¹ S. Pușcariu, *Istoria literaturii române. Epoca veche*, Sibiu, 1930, p. 207.

singur eveniment, privit, și acesta, exclusiv din punctul de vedere al redactorului, motiv pentru care este mai potrivită denumirea de povestiri sau narațiuni istorice în versuri (rimate)². Criticate mai ales pentru versurile lor „foarte rele”, cum scria N. Iorga³, aceste producții literare ocazionale captează totuși atenția specialiștilor, mai ales a istoricilor literari și uneori a filologilor, iar în 1967 au fost excelent prezentate într-o ediție critică datorată lui Dan Simonescu⁴. Acesta, cu autoritatea specialistului autentic în cultura noastră veche, pledează în favoarea reconsiderării acestui gen literar minor, arătând că în spațiul românesc povestirile versificate au fost inițiate cu un secol înainte de către Miron Costin și de către Dosoftei. Mai mult decât atât, ele se regăsesc în literatura altor popoare europene, mai ales în cultura neogreacă, unele făcând referire în mod expres la realități românești⁵. Așadar, dezvoltarea acestei specii s-a făcut pe un teren pregătit prin contacte culturale specifice, într-un context favorabil. În ansamblul lor, cele peste 20 de povestiri rimate, elaborate spre finele secolului al XVIII-lea și în primul pătrar al celui următor, fac referire la aproape toate evenimentele istorice remarcabile ale vremii, iar prin expresia versificată, chiar naivă, cum ne apare astăzi, ele au marcat „primii pași mai însemnați pe calea dezvoltării poeziei românești”⁶, cultivând, în același timp, gustul cititorilor pentru poezie⁷.

2. Dintre acestea, cum însuși N. Iorga observă, „mai importantă e *Istoriia Țării Rumânești de la let 1769*, scrisă de un anonim în versuri foarte rele”⁸. Emil Turdeanu remarcă faptul că ea „are și prestigiul de a fi prima cronică rimată originală alcătuită în Țara Românească”⁹. Se referă succint la această operă cu prilejul studierii celei de-a doua scrieri rimate din principatul muntean, anume *Cronica munteană despreuciderea lui Grigorie Ghica (1777)*, dorind să remarce faptul că și în prima alcătuire versificată „se răsfrânge figura nefericitului Domn”¹⁰.

² Al. Piru, *Literatura română veche*, [București], 1962, p. 439; *Istoria literaturii române*, I, București, 1964, p. 704.

³ N. Iorga, *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea (1688–1821)*, vol. I, București, 1901, p. 501.

⁴ *Cronici și povestiri românești versificate (Sec. XVII–XVIII)*. Studiu și ediție critică de Dan Simonescu, București, 1967.

⁵ Dan Simonescu, *op. cit.*, p. 6–10, 33, 49.

⁶ N. A. Ursu, *Contribuții la stabilirea paternității unor povestiri istorice în versuri. Anonimul A*, în „Limba română”, XV, 1966, nr. 1, p. 53.

⁷ S. Pușcariu, *op. cit.*, p. 207–208, 210.

⁸ N. Iorga, *op. cit.*, p. 501–502; idem, *Istoria literaturii românești. II. De la 1688 la 1780*, ediția a II-a, București, 1928, p. 559.

⁹ Emil Turdeanu, *Contribuțiuni la studiul cronicilor rimate*, în „Cercetări literare” publicate de N. Cartojan, II, București, 1936, p. 23–25. Faptul fusese remarcat și de S. Pușcariu, *op. cit.*, p. 208 („Cele dintâi versuri originale asupra evenimentelor contemporane sânt cele intitulate *Istoria Țării Românești de la leat 1769*, păstrată în mai multe variante”).

¹⁰ Emil Turdeanu, *op. cit.*, p. 24.

Faptul istoric din 1769 este ilustrat în mai multe povestiri versificate, întrucât, cum s-a spus, „ravagiile inspiră muza populară”¹¹ (despre diferite momente ale războiului petrecute în orașele Hotin, Galați, București și despre faptele feldmareșalului Rumeanțev în luptele dintre ruși și turci¹²). Autorul *Istoriei Țării Românești de la 1769* prezintă la început o atmosferă aproape idilică privind starea țării și a capitalei înainte de aceste evenimente tulburătoare. Acestea au fost provocate de „neunirea” românilor, iar el se socotește dator să le consemneze, deși este conștient de limitele posibilităților sale artistice. Acțiunea debutează brusc: la 7 noiembrie, noaptea, bucureștenii sunt surprinși de zgomot și dezordine. Mișcarea națională de eliberare de sub turci și fanarioți nu prezintă încredere și nu se bucură de simpatia autorului. Ironia sa cuprinde toate personajele, fie individual, fie ca grup. Jaful pare să fie preocuparea principală a participanților. Grigore Ghica este detronat, are loc un consiliu la care iau parte și reprezentanții clerului, deopotrivă ironizați și ei, deși este exprimată convingerea că salvarea a venit de la Dumnezeu. Lanțul episoadelor diferă de la o versiune la alta, ca atare personajele identificate nu sunt aceleași: astfel, emisarul rus Nazarie Carazin nu este menționat în versiunea de care ne ocupăm, iar căpitanul Marcu apare în cinci dintre versiunile cunoscute, dar nu și în cele păstrate în ms. rom. BAR 1319 și 987.

3. În legătură cu redactorul acestei povestiri versificate, au fost emise câteva opinii diferite, greu de susținut în absența unor dovezi convingătoare, dar reluate din când în când. Singura precizare textuală apare în ms. rom. BAR 987: „Stihuri făcute de visterul Nicolae Rusinescu din Craiova asupra răsmiriți<i> rușilor din anii 1765 și 1769” (f. 261^v). Acest nume a fost menținut în cataloagele speciale¹³. Numai N. A. Ursu a întreprins o cercetare minuțioasă asupra tuturor povestirilor rimate pentru stabilirea paternității lor, pe baza unor metode filologice, evidențiind mai ales similitudini de conținut, de stil și de limbă¹⁴. Cei doi anonimi, cărora le sunt atribuite toate povestirile versificate cercetate, provin, după părerea autorului, din vestul Munteniei sau din Oltenia, diferențiindu-se în primul rând prin nivelul cultural. Anonimul B trăiește și scrie în partea de sud a țării, a scris doar șapte povestiri rimate, este un boier cult, care a putut exercita o anumită influență asupra Anonimului A, intelectual de condiție modestă, deși acesta se află în Moldova. Reanalizând precizarea din ms. 987 (redată *supra*), N. A. Ursu înclină să identifice

¹¹ Adriana Camariano-Cioran, *La guerre russo-turque de 1768–1774 et les Grecs*, în „Revue des études sud-est européennes”, III, 1965, nr. 3–4, p. 538.

¹² Dan Simonescu, *op. cit.*, p. 13–15 și *passim*.

¹³ I. Crăciun, A. Ilieș, *Repertoriul manuscriselor de cronici interne, sec. XV–XVIII, privind istoria României*, București, 1963, p. 193; G. Ștrempele, *Catalogul manuscriselor românești*, III, București, 1987, p. 7, 103.

¹⁴ N. A. Ursu, *Contribuții la stabilirea paternității unor povestiri istorice în versuri. Anonimul A*, în „Limba română”, XV, 1966, nr. 1, p. 53–72; *idem*, *Noi contribuții la stabilirea paternității unor povestiri istorice în versuri. Anonimul B*, în „Limba română”, XV, 1966, nr. 2, p. 163–183.

Anonimul B, căruia îi atribuie și *Istoria Țării Rumânești de la 1769*, în persoana lui Nicolae Rusinescu din Craiova: „acum însă nu dispunem de alte mărturii”, „în același timp, nu avem nici un motiv să ne îndoim”¹⁵. N. A. Ursu crede că Anonimul B este Nicolae Rusinescu, care trebuie să fi locuit în București, fiind martor ocular la evenimente, chiar dacă era originar din altă localitate.

În anul 1915 Al. T. Dumitrescu propune ca autor al acestei cronici, fără convingere și fără argumente, „un poet anonim (pare a fi Ștefan Rusănescu)”¹⁶. Supoziția a fost reluată în anii 1930, 1964¹⁷. N. A. Ursu doar citează această opinie, iar Dan Simonescu o combate categoric („Această paternitate nu se poate susține, neavând niciun temei”)¹⁸.

Emil Turdeanu se întreabă dacă nu cumva cele două povestiri privitoare la evenimente din domniile lui Grigorie Alexandru Ghica ar putea să aparțină aceluiași autor¹⁹.

Editorul Dan Simonescu propune „un om din apropierea fraților Cantacuzini”²⁰.

În aceste condiții, paternitatea cronicii rămâne o problemă deschisă.

4. Titlul povestirii nu corespunde faptelor narate, este prea generos: *Istoria Țării Rumânești*, limitată la un singur moment din anul 1769. În ms. 1735 (f. 282^r) și în ms. 3372 (la final, f. 9^v) apare chiar astfel, în alte versiuni întâlnim precizarea *de la leat (anul) 1769*. Adaosul care apare în versiunea pe care o prezentăm acum vine să restrângă oarecum sfera acțiunii: și a *Bucureștilor, săracii*, adăugând o notă de implicare afectivă („bieții”)²¹. Faptul a fost remarcat și de Dan Simonescu, care îl consideră „impropriu” și propune titlul *Răzmerița la intrarea rușilor în București (1769)*²². Un sprijin în favoarea acestei propuneri oferă ms. rom. BAR 987, citat *supra*: „Stihuri (...) asupra răsmeriței<i>²³ rușilor din anii 1765 și 1769” (f. 261^v). Totuși, cataloagele au păstrat titlul original.

Cu privire la data alcătuirii acestei cronici rimate s-a exprimat numai Dan Simonescu²⁴: „Metoda folosită arată o dată recentă a compunerii, apropiată de

¹⁵ N. A. Ursu, *Noi contribuții ...*, p. 180–183.

¹⁶ «*Trâmbiță românească*». Manifest public, patriotic și revoluționar de Ienăchiță Văcărescu, cu un studiu introductiv de Al. T. Dumitrescu, în „Analele Academiei Române”, seria II, tomul XXXVII, 1914–1915. Memoriile Secțiunii literare, București, 1915, p. 34, nota 1.

¹⁷ S. Pușcariu, *op. cit.*, p. 208 („autor pare a fi Ștefan Rusănescu”); *Istoria literaturii române*, I, București, 1964, p. 706 („autorul a fost presupus, fără date certe, un anume Ștefan Rusănescu”).

¹⁸ N. A. Ursu, *Noi contribuții ...*, p. 180; Dan Simonescu, *op. cit.*, p. 126.

¹⁹ Emil Turdeanu, *op. cit.*, p. 24–25.

²⁰ Dan Simonescu, *op. cit.*, p. 126.

²¹ Nu este necesar să exemplificăm, dar termenul apare, cu aceeași semnificație, și în narațiunile consacrate evenimentelor petrecute în Hotin și în Galați în timpul aceluiași război, ca și, mai înainte, la Ion Neculce.

²² Dan Simonescu, *op. cit.*, p. 14 (și nota 36), 123, 351.

²³ Cuvânt transcris *resboiului* în ediția din 1873.

²⁴ *Op. cit.*, p. 126–127.

desfășurarea evenimentelor descrise” – ante 20 martie 1774, când a murit Răducanu Cantacuzino, sau ante 1776, când Mihai, fratele acestuia, s-a stabilit în Rusia (aceasta întrucât, în opinia sa, numai ei ar fi putut informa pe autor despre cele petrecute).

S-a observat că, în privința faptelor narate și chiar a opiniilor exprimate față de evenimente, autorul acestor versuri este foarte aproape de atmosfera cronicii medelnicerului Dumitrache, o istorie în proză a războiului ruso-turc dintre 1769 și 1774. Acest izvor narativ contemporan este realizat el însuși de un martor ocular al evenimentelor, iar similitudinile, chiar identități de exprimare, nu sunt neglijabile²⁵. Dan Simonescu socotește că Dumitrache a folosit poemul, ceea ce motivează opțiunea sa pentru redactarea stihurilor ante 1774, căci medelnicerul și-a încheiat opera în acest an. În schimb, Al. Piru consideră că proza lui Dumitrache a fost sursa versificatorului, ipoteză care plasează redactarea versurilor după anul 1774. Referirea la Alexandru Ipsilanti (domn în Țara Românească între 1774–1782) în două dintre versiunile cronicii rimate (versiunea Giurescu, f. 114^r, și ms. rom. BAR 3373, f. 6^r) ar putea întări opțiunea pentru redactarea stihurilor după 1774, dacă nu cumva avem aici numai inițiativa unor scribi.

5. *Istoria Țării Românești de la 1769* a fost păstrată în mai multe versiuni²⁶. Acestea se aflau în colecții particulare când au început să fie făcute publice, la finele secolului al XIX-lea și la începutul celui următor.

Astfel, G. Barițiu a făcut cunoscut textul pe care-l poseda, în 1873, precizând doar că îl are de 30 de ani: o copie târzie din secolul al XIX-lea și incompletă, cu numai 168 de versuri, actualmente ms. rom. BAR 987 (f. 261^r–261^v), care prezintă indicația privitoare la Nicolae Rusinescu²⁷. (Propunem sigla **B**, folosită de Dan Simonescu în aparatul negativ al ediției sale din 1967.)

C. N. Mateescu tipărește în 1902 o versiune de 330 de versuri, cu mențiunea: „Din manuscriptul lui Neculae Popa Dumitru 1771–1779”²⁸. Publicația aceasta este foarte valoroasă, căci manuscrisul este inaccesibil, nu se cunoaște locul păstrării lui (dacă mai există). Dan Simonescu precizează că este scris de Niculae Popa

²⁵ Al. Piru, *op. cit.*, p. 437–440; I. Crăciun, A. Ilieș, *op. cit.*, p. 194–196; *Istoria literaturii române*, I, București, 1964, p. 697–701, 706–707. A se vedea și Em. E. Kretzulescu, *Codex Kretzulescus*, în „Revista pentru istorie, arheologie și filologie”, XI, partea I, București, 1910, p. 17–31, despre un alt izvor privitor la aceleași evenimente.

²⁶ Este folosit, de obicei, termenul *variantă* (cf., de exemplu, Dan Simonescu, *op. cit.*, p. 123). Am preferat termenul *versiune* întrucât este mai plauzibil ca scribii să fi intervenit în text, căci nu avem temei să credem că autorul însuși, oricare a fost el, ar fi redactat mai multe variante. În legătură cu acestea: Dan Simonescu, *op. cit.*, p. 124–125.

²⁷ <G. Barițiu>, *Stihuri făcute de visterul Nicolae Rusinescu din Craiova asupra resboiului [sic!] rușilor din anii 1765 și 1769*, în „Transilvania”, VI, Brașov, 1873, p. 93–94. A se vedea și I. Crăciun, A. Ilieș, *op. cit.*, p. 193–194; Dan Simonescu, *op. cit.*, p. 124; G. Ștrempele, *Catalogul manuscriselor românești*, I, București, 1978, p. 205.

²⁸ Const. N. Mateescu, *Istoria Țării românești de la anul 1769*, în „Viitorul. Revistă bisericească și didactică”, IV, Iași, 1902, nr. 19, p. 6–8. Precizarea citată apare la final, p. 8.

Dumitru Duma și admite intervalul anunțat de editor²⁹. Acesta se poate restrânge în funcție de perioada redactării cronicii rimate (1771–1774 sau 1774–1779). (Propunem sigla **M**, folosită de Dan Simonescu în aparatul negativ al ediției sale din 1967.)

Cea mai cunoscută dintre versiunile acestui text este conservată în ms. rom. BAR 1319 (f. 2^r–8^v), care provine din biblioteca episcopului Dionisie al Buzăului. Datează din anul 1789 și cuprinde 318 versuri³⁰. Înainte de a fi editată, la 13 ani după ce a ajuns la BAR, este folosită de Em. E. Kretzulescu în notele lucrării sale din 1910 despre un manuscris din colecția proprie, în care alternează, într-o primă parte (*Știri despre războiul ruso-turc din 1768–1774*), selecțiuni din izvoare narative și fragmente din acest text³¹. În aceeași perioadă a fost semnalată și de N. Docan³². În 1918 este publicat integral textul acestei versiuni³³, dar nu de N. Iorga, cum se afirmă³⁴, ci de G. Brătianu³⁵, într-o revistă condusă de N. Iorga. Dan Simonescu l-a editat în anul 1967 ca text de bază³⁶. (Propunem sigla **D**, folosită de Dan Simonescu în lucrarea sa din 1967.)

Versiunea dată tiparului în 1929 de către N. Drăganu, cu 255 de versuri (probabil f. 3^r–6^v), a fost copiată „de un băjenar cu numele Nicolae”, după limbă oltean, care a trecut în Ardeal după 1769, „cu siguranță înainte de 1800”³⁷. Nu se cunoaște situația acestui manuscris în momentul de față. El a prezentat, la data editării, o lacună de o filă, segment completat de N. Drăganu după ms. rom. BAR 1319, ceea ce face ca numărul versurilor să fie inexact. Ne vom referi *infra* la ms. rom. BAR 3372, care completează în mod potrivit această lacună. (Propunem sigla **N**.)

Ms. rom. BAR 3372 prezintă între filele 6^r–9^f o versiune de 262 de versuri, foarte apropiată de **N**, cea editată de N. Drăganu. În poziția titlului³⁸, apare textul: *Atuncea să plecară³⁹ toț boierii dinaintea îm/păratului și zisără: ISPOLAETE DESPOTA⁴⁰* (f. 6^r). După versul 262: *Sfârșitul iștori<i>i Țări<i> Rumânești.*

²⁹ Dan Simonescu, *op. cit.*, p. 124.

³⁰ Emil Turdeanu, *op. cit.*, p. 24, nota 1; I. Crăciun, A. Ilieș, *op. cit.*, p. 194; Dan Simonescu, *op. cit.*, p. 124; M. Moraru, Cătălina Velculescu, *Bibliografia analitică a cărților populare laice. Partea I*, București, 1976, p. 198; G. Ștrempel, *Catalogul manuscriselor românești*, I, București, 1978, p. 291.

³¹ Em. E. Kretzulescu, *op. cit.*, p. 17–31.

³² Apud Dan Simonescu, *op. cit.*, p. 124, nota 2.

³³ *Manuscripte din biblioteca Episcopului de Buzău Dionisie*, în „Revista istorică. Dări de seamă, documente și notițe”. Publicată de N. Iorga, IV, Iași, 1918, nr. 11–12, p. 156–162.

³⁴ N. Drăganu, *op. cit.*, p. 503; N. A. Ursu, *Noi contribuții ...*, p. 164; Dan Simonescu, *op. cit.*, p. 124.

³⁵ Astfel se poate citi în sumarul revistei, pe versoul copertei.

³⁶ Dan Simonescu, *op. cit.*, p. 128–137.

³⁷ N. Drăganu, *Versuri vechi*, în „Dacoromania”, V (1927–1928), Cluj, 1929, p. 502–503, 505, 509–516. A se vedea și Emil Turdeanu, *op. cit.*, p. 24, nota 1; Dan Simonescu, *op. cit.*, p. 125.

³⁸ Nici versiunea **N** nu prezintă titlu, în ediția sa N. Drăganu propune o reconstituire, între [ ].

³⁹ Scris: **плекъръѣ**.

⁴⁰ Prin referirea la Alexandru Ipsilanti se apropie de varianta Giurescu (G, după ultimul vers), editată cu acest prilej.

Nicolae logofăt. Cine este acest Nicolae? Are cumva legătură cu Nicolae Rusinescu? Sau cu Nicolae, „băjenar“ în Ardeal, care a copiat versiunea N? Cert, el nu este copistul, căci acesta se exprimă la rândul lui: *Această istorie am scris eu, Nicolae Ungurean, și cine va ceti mă va pomeni până când scrisoarea va fi*. Sursele cunoscute propun ca datare finele secolului al XVIII-lea, respectiv anul 1781 (prin raportare la textul principal al miscelaneului). Textul însuși ne oferă un indiciu în această privință: *Iară la leat 1789 / Văzum și altele mai noao* (versurile 59–60, la f. 6^v). Scriind 1789 în loc de 1769, scribul datează copia sa în 1789 sau după această dată. Versiunea din acest manuscris nu a fost publicată, nici măcar înregistrată în lucrările consacrate acestei scrieri, ci numai în cataloage generale⁴¹. (Propunem sigla R.)

Ms. rom. BAR 1735 (f. 282^r–287^r) prezintă o versiune scurtă, de numai 183 de versuri. Nu a fost editat, deși s-a observat de mult timp că el conservă o versiune a acestei scrieri. Au fost propuse diferite datări: mijlocul secolului al XVIII-lea, circa 1790, sfârșitul secolului al XVIII-lea⁴². Prima dintre acestea se exclude, având în vedere data evenimentelor la care se face referire în cronică. (Propunem sigla C.)

Manuscrisul care se afla în posesia lui Ion Colan, director al Muzeului Bisericii Sf. Nicolae din Șcheii Brașovului, nu ne este cunoscut. Încă din 1797 se păstra la Brașov. Dacă este asemănător cu cel publicat de N. Drăganu, cum constată sau admite Dan Simonescu, deducem că face parte din grupul versiunilor N și R. Dan Simonescu afirmă că posesorul a publicat acest text, dar la secțiunea *Bibliografie* nu se regăsește trimiterea bibliografică⁴³.

Prezentând versiunile acestei narațiuni rimate, Dan Simonescu menționează și manuscrisul lui C. C. Giurescu, fără să-l fi putut consulta, numai pe baza semnalării făcute de posesor în 1927⁴⁴. Asupra acestei versiuni vom insista în cele ce urmează. (Propunem sigla G.)

6. De fapt, fără să aibă în vedere în mod special textul acestei povestiri, C. C. Giurescu a menționat titlul *Istoriia Țării Rumânești și a Bucureștilor, săracii* chiar cu un an înainte, în 1926, cu prilejul prezentării sumare a miscelaneului aflat în proprietatea sa⁴⁵. Un an mai târziu, scriind despre o altă cronică rimată, face o scurtă referire la acest text: „Un ms. al acestei istorii la Academia Română, sub nr. 1319;

⁴¹ M. Moraru, Cătălina Velculescu, *op. cit.*, p. 71; G. Ștrempel, *Catalogul manuscriselor românești*, III, București, 1987, p. 7, 103.

⁴² I. Crăciun, A. Ilieș, *op. cit.*, p. 194; Dan Simonescu, *op. cit.*, p. 124; M. Moraru, Cătălina Velculescu, *op. cit.*, p. 131; G. Ștrempel, *Catalogul manuscriselor românești*, II, București, 1983, p. 46–47.

⁴³ Dan Simonescu, *op. cit.*, p. 125, cf. și p. 127–128.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 125.

⁴⁵ C. C. Giurescu, *Un manuscris miscelaneu*, în „Revista istorică”, București, XII, 1926, nr. 10–12, p. 311–313.

un altul în posesia mea. În acesta din urmă, povestirea poartă titlul: *Istoria Țării Rumânești și a Bucureștilor săracii* și e mai completă, având unele părți ce lipsesc redacției publicate în *Revista istorică*⁴⁶. Pe baza acestei notițe, menționează și N. Drăganu în 1929 miscelaneul lui C. C. Giurescu, fără să-l fi văzut, într-o serie de trei manuscrise ce ar conține *Istoria Țării Rumânești de la leat 1769*, primele două fiind însă unul și același, anume ms. rom. BAR 1319 din anul 1789, ajuns aici cu circa 30 de ani înainte, în 1897, din biblioteca lui Dionisie, episcop de Buzău⁴⁷. Cu siguranță, N și G nu au un titlu comun, cum admite Dan Simonescu⁴⁸. N. Drăganu plasează acest titlu în paranteze drepte, ceea ce înseamnă că este reconstituit; el asociază segmentul *de la leatu 1769*, care apare frecvent, cu cel care constituie o particularitate a versiunii G, *și a Bucureștilor, săracii*⁴⁹. În 1936 a menționat și Emil Turdeanu manuscrisul deținut de familia Giurescu, referindu-se chiar la textul cronicii rimate⁵⁰.

Motivația contribuției noastre este de a adăuga versiunea „Giurescu” celor cunoscute ale acestui text (mai ales prin ediția lui Dan Simonescu). Fără să putem reface drumul miscelaneului care în 1926 și în 1927 se afla în colecția familiei C. C. Giurescu, am constatat în vara anului 2000 că el se păstrează în secția „Colecții speciale” a Bibliotecii Naționale a României, sub numărul de inventar 17867. La data aceea am dat prioritate cercetării textului principal al codicelui, o copie a cărții populare *Alexandria*, căreia i-am consacrat un articol, în care am făcut și o descriere generală a manuscrisului⁵¹.

7. Miscelaneul este un volum cu dimensiunile 20 x 15 cm. Numerotare originală prezintă numai caietele, care au câte patru file. Cele 117 file sunt numerotate cu cifre arabe, mecanic. Dacă nu s-au pierdut foi și la sfârșitul volumului, acesta a avut 36 de caiete, cu un total de 143 de file, din care una adăugată de scrib pentru întregirea unei lacune. S-au pierdut 24 de file la început și două răzlețe. Manuscrisul include 10 texte, cel care ne interesează fiind penultimul, între filele 110^f–114^f (251 de versuri): *Istoriia Țării Rumânești și a Bucureștilor, săracii*.

Însemnările principale se află la fila 80. Ele aruncă o lumină asupra unor aspecte proprii criticii textuale, anume asupra datării, localizării și identificării scribului. Manuscrisul este copiat într-un sat buzoian, Sibiceu de Jos, de către Vasilie Dimitriovici, un tânăr pictor de biserici, probabil, fiul unui dascăl din localitate, și el *zugrav*. Privitor la datare, informațiile oferite de aceste notițe

⁴⁶ Constantin C. Giurescu, *Istoria lui Iordache Stavracoglu*, în *Omagiu lui I. Bianu din partea colegilor și foștilor săi elevi*, București, 1927, p. 202, nota 1.

⁴⁷ N. Drăganu, *op. cit.*, p. 503.

⁴⁸ Dan Simonescu, *op. cit.*, p. 125 (și nota 8).

⁴⁹ N. Drăganu, *op. cit.*, p. 509.

⁵⁰ Emil Turdeanu, *op. cit.*, p. 24, nota 1.

⁵¹ Florentina Zgraon, *Un manuscris pierdut și regăsit al Alexandriei*, în „Studii și cercetări lingvistice”, LI, nr. 2, București, 2000, p. 507–518.

autografe se referă direct la textul principal al codicelui, la *Alexandrie*, copiată între 23 iulie 1775 și 25 septembrie 1776, cu o rezervă motivată de faptul că însemnarea este mai târzie (20 mai 1778). Pentru datarea întregului volum, trebuie admis un interval mai larg, probabil 1775–1779, primul termen fiind anunțat ca dată a începerii copierii *Alexandriei*, iar celălalt ca dată a căsătoriei scribului. Emil Turdeanu opinează că textul cronicii versificate ar fi fost „copiat ... pe la 1776”⁵².

Limba este în general unitară și prezintă în mod evident trăsături specifice variantei sudice a limbii literare, cu foarte puține elemente moldovenești, care se pot explica printr-o extindere a graiurilor din sudul Moldovei până în zona Buzăului.

8. Ca întindere, G este o versiune mijlocie. Trecând peste numeroasele situații în care unul, de obicei două și chiar mai multe versuri sunt omise în G ori în alt text, notăm aici numai secvențele lungi omise în G: D 197–318⁵³, M 219–330, N 236–255 = R 243–262⁵⁴.

Am raportat textul G, de la structură până la detalii, la toate versiunile pe care le cunoaștem, inclusiv la cele încă neidentificate (C, R). Am verificat edițiile D și B cu originalele lor, așa încât am constatat că uneori avem asemănări cu G acolo unde am fi crezut că sunt deosebiri: *Fu cu* (nu *Făcu*) în D 128, 130, la fel ca în G 135, 137, R 122, 124, B 108, 110. Edițiile versiunilor M și N nu au putut fi colaționate cu originalele lor, acum pierdute sau doar necunoscute, ceea ce le face cu atât mai valoroase. Admițând că materialul a fost prelucrat, mai mult sau mai puțin, la fiecare transcriere, am ignorat trecerea de la o persoană la alta, schimbarea timpurilor verbale și alte deosebiri secundare: *Să lăsăm până aci / Și să vorbim și de turci* G 132, 133, cf. *Să lăsăm până aici / Ca să vorbim și de turci* D 125, 126. Comparația a pus în evidență mai multe tipuri de situații: fiecare dintre cele șapte versiuni prezintă locuri singulare; G are locuri comune până la identitate cu fiecare dintre acestea, formând o grupă de două texte ce se opune celorlalte versiuni, considerate laolaltă sau diferit grupate; G oferă soluții diferite în raport cu fiecare dintre celelalte versiuni, care pot fi identice între ele sau grupate după scheme variate; alte versiuni, în afară de G, prezintă între ele soluții identice, constituind grupe de două texte; identitățile / similitudinile textuale conduc la apariția unor grupe de trei, patru, chiar cinci versiuni, opuse celorlalte, care pot fi, la rândul lor, eventual, grupate (aceasta depinde și de situațiile în care contextul respectiv este omis în una sau în mai multe versiuni).

⁵² Emil Turdeanu, *op. cit.*, p. 24, nota 1.

⁵³ Cifrele care urmează după sigla unei versiuni indică numărul versurilor.

⁵⁴ Versiunile N și R sunt cele mai asemănătoare dintre cele șapte cunoscute. N prezintă o lacună de o filă după versul 106 (text care corespunde cu G 122–179), pe care editorul N. Drăganu a completat-o pe baza versiunii D. Numerotarea versurilor din N este compromisă prin intercalarea fragmentului din D. Versiunea R din ms. rom. BAR 3372, necercetată până acum, prezintă secvența pierdută (R 109–169). Pentru secțiunea respectivă am raportat G la R.

Ilustrarea acestor situații ar dezvălui detalii ale procesului de prelucrare a versiunilor, ceea ce în oarecare măsură depășește intenția noastră, dar, mai ales, presupune un spațiu corespunzător. Ne vom limita la două exemple: *o mascara de (dă) minune* G 89, D 82, C 60; *o mascara (măscăra) și (de) rușine* M 88, B 70; *o mascara (mascară) peste fire* N 76, R 78; în al doilea exemplu observăm cum versurile își schimbă poziția de la o versiune la alta: *Dar de-alde „Măriia Sa”, / „Blagorodniciia Ta” / Atâta de deși era, / Cât îți veniia a vărsa. / Amândoi ținea bastoane / Și judeca din canoane* G 193–198; cu deosebiri specifice, aceste versuri se regăsesc în aceeași succesiune în D 181–186, N 174–179; sunt omise în M; cf. R 183–186, unde sunt omise pozițiile 3, 4 din cele șase versuri; cf. B 145–150, unde ultimele două din șase devin primele două; cf. C 125–126, unde au fost omise primele patru versuri⁵⁵.

Pe lângă editarea textului, ne-am propus să demonstrăm că G reprezintă o versiune nouă în raport cu celelalte. Pentru aceasta vom identifica situațiile prin care versiunea G se deosebește de celelalte, editate sau încă inedite (C, R).

G 211–220 reprezintă o secvență de zece versuri care nu se regăsesc în alte versiuni nici măcar printr-o idee redată diferit.

G 57 *veni țării peire* nu mai apare în altă versiune (cf. post D 54, M 56, N 50, R 52, B 40, C 32).

În aceeași situație este G 245 *și copzari și toboșari* (cf. post M 212, C 164, N 229, R 236; fragmente omise în B, D).

G 74–76 *Auzim un țipăt mare, / Un zgomot și un chiloman, / O strigare și un huiet* se regăsesc în alte versiuni cu aceleași cuvinte dispuse în altă ordine sau cu un vers mai puțin: *Auzim un țipăt mare, / Un zgomot și o strigare / Un huet și(-un) chiloman(e)* D 67–69, M 73–75; *Auzim un țipet și un zgomot și un chiloman* N 67 = R 69⁵⁶; *Auzim un țipăt mare, / Un zgomot și o strigare* C 45–46; *Se⁵⁷ aude un huet mare, / Un chiloman și strigare* B 57–58.

G 82 *Dar anevoie, frate, să crede* apare în alte versiuni fără vocativul *frate*, cf. D 75, M 81, N 73, R 75, B 63, C 49.

G 111 *De frică cu totul la el au căzut* se regăsește fără primele două cuvinte, cf. *Cu⁵⁸ tot la el au căzut* D 104, M 110, *Cu totul la el au căzut* N 98, *Cu totu(l) la ei au căzut* R 100, C 76; post B 89 omis versul.

⁵⁵ Am raportat versiunea G la celelalte, căci ea este subiectul prezentei contribuții, dar nu presupunem prin aceasta că ea propune cea mai bună soluție în raport cu celelalte. Dimpotrivă, în acest caz, având în vedere versurile anterioare, ultimele două versiuni oferă succesiuni preferabile.

⁵⁶ N. Drăganu, editând versiunea siglată de noi N, a grupat aici două versuri în unul. Am procedat la fel în acest loc în cazul versiunii R, pentru o cât mai bună corespondență în cazul acestor versiuni asemănătoare. În R 69: *zlotot*.

⁵⁷ Inițial scris *s-au*, apoi *arat au*.

⁵⁸ Cf. în ediția versiunii D: *că*.

G 139 *Să poată să socotească*, cf. *Vrednică să pomenească* M 136, *Vrednică să socotească* R 126; N prezintă lacună⁵⁹, iar B, C, D – vers omis.

G 169 *Și gândea cum să sosească*, cf. *Să mira cumu să găsească* D 157, (*Și*) *gândea cum (ca) să găsească* M 175, B 131, *Și când gândiia să să odihnească* R 157; N – lacună, C – vers omis.

G 243 *Că numa veniră vieri și plugari* apare fără verbul *veniră* în alte versiuni: M 211, C 163, N 228, R 235; vers omis în B, D.

G 246 *Și a lui minunată oaste*, cf. *Încât a să numi oaste* M 213, *Și a lui numită oaste* N 230, R 237; vers omis în B, C, D.

G 157–158 *Îi lăsară mai cu capul / Pre Grigorie sū(n) Scarlat* nu mai prezintă în nicio altă versiune acest loc corupt, cf. (*Și/Îl*) *Alese(ă)ră (mai) cu cap(u)* D 147, M 163, R 145⁶⁰, B 124⁶¹; N – lacună, C – vers omis.

G 159–160 *Îl luară să meargă ca un hatman / În han, la Sfete Ioan* nu mai prezintă segmentul *il luară* în altă versiune, cf. *Să meargă ca un hatman / În han la Sfântu Ioan* M 165–166, *Îl făcu ca unu hatmanu / Să meargă la Sfete Ioan în han* D 149–150, *Să margă ca un hatman / La Sti Ioan în han* R 147–148; N – lacună, B și C – vers omis.

În alte câteva situații în care G prezintă soluții unice am încercat o raportare la unele segmente din N și R, chiar dacă poziția acestora în poem este diferită. Astfel, G 118–119 *Iar vodă ingenuchiia / Și cu lacrimi să ruga*, omise post D 114, M 116, B 96, C 86, se regăsesc ca idee în N 103–106 = R 105–108, cu un adaos singular: *Vodă foarte să ruga, / Numai cât nu-l sâruta: / „Afise(a)me, paracaloasă(e)” / Și cu altele mai frumoasă(e).*

G 171–172 *Dară până a-ș lua seama, / Ostașii îi furară blana din spinare* prezintă adaosul *din spinare*, absent în D 160, M 178, B 134, probabil prin contragerea segmentului mai amplu din R 159–162: *Iară până iș luară seama / Ostașii îi furară blana / Luară-i blana din spinare / De fu mare mirare*; cf. N – lacună, C – vers omis.

G 209–210 *Pe Dumitrache Varlaam / Îl rădicară agă în divan*, omise în B, C, D, M, pot fi raportate la N 206–207 = R 213–214: *Făcură aga(ă) pă Vă(a)rlam / Să dea oștilor na(ă)zam*; în legătură cu ultimul vers, cf. G 223–224 *Apoi făcură divan, / Să dea oștilor nezan.*

G 221–222 *De acestea multe făcură / Până pă vodă îl porniră* transmit ideea din N 204–205 = R 211–212: (*După ce*) *Pă Vodă îl gătiră / (Și) Numaidcă il porniră.*

9. Deși datarea manuscriselor la care ne-am referit este destul de relativă, putem spune că versiunea G este una dintre cele mai vechi ale acestei cronici versificate. Versiunea Giurescu a cronicii rimate *Istoria Țării Rumânești de la leat 1769* se dovedește a fi unică în raport cu celelalte șase la care am raportat-o, dar ea nu este mai completă decât altele, cum a crezut posesorul ei în anul 1927.

⁵⁹ Este foarte posibil ca în acest loc N să fi prezentat *vrednică*, dovadă grupele *Să poată să socotească* G 26, D 24, M 28, R 24, respectiv *Vrednică să socotească* N 24, B 18.

⁶⁰ Segmentul *mai cu cap* inițial omis, adăugat interliniar.

⁶¹ În ediție: *ca capu.*

ANEXĂ

110^r *ISTORIA ȚĂRII RUMÂNEȘTI ȘI A
BUCUREȘTILOR, SĂRACII*¹

1	Săracă Țară Rumânească, Cine întâi să te jălească? Că ai rămas la o stare De ești ² vrednică de jale.	45	Pentru țara mea să fac, Măcar nu fie pă plac. În patru părți ale lumii Prea numiți era rumânii: Că sânt iscusiți la fire
5	Unde erai minunată, În toată lumea lăudată, D[o]mnie ca o crăie, Acum rămăseș pustie.	50	Și n-au între ei unire. Și dintr-a lor neunire //
10	Boieri<i> acei cinstiți Prin alte țări răspândiți. Toți oamenii răsipiți, Până în pământ sărăciți. Câmpul au rămas pustiiu De cerezi, de herghelii.	111 ^r	Va veni țării peire. Acum, iată, o văzum Și cu toții o crezum. Că unii din neunire, Alții din nemulțămire, Veni țării peire. Mâniind pre D[u]mnezeu, Ne-au sosit acest ceas rău.
15	Câte orașe frumoase ³ , Tot până în pământ sânt arse. La Râmneș și și la Buzău Tot ferise D[u]mnezeu, De mănăstiri și de case	55	Veni țării peire. Acum, iată, o văzum Și cu toții o crezum. Că unii din neunire, Alții din nemulțămire, Veni țării peire. Mâniind pre D[u]mnezeu, Ne-au sosit acest ceas rău.
20	Tot rămăsese nearse. Iar acum de curâ<n>d Le-au ars și acelea de ră<n>d.	60	De la leat șazeci și 5, Primejdii și mari și mici Era în țară nelipsite, Să făcuse obișnuite. Iar la leat 60 și 9 ⁶
110 ^v	În oraș în Bucu/rești, De ce întâiu să te jălești?	65	Văzum altele mai noao, Unde turcii și tătarii Avea războiu cu muscalii. Noi, după a noastră ⁷ stare, N-aveam altă supărare.
25	Unde minte omenească Să poată să socotească? Acel oraș frumos, mare, La o jalnică schimbare. Acel oraș împodobit,	70	Cherestrile, zaharale, Ne deprinsesem cu ele. Dar la noiembrie în ⁸ 7, Joi spre vineri noaptea ⁹ , Auzim un țipăt mare,
30	Atâta schimonosit. Și e lucru de mirare, Căci nu are asemănare. Curți boierești și grădini, Să le vezi și să suspinezi:	75	Un zgomot și un chiloman, O strigare și un huiet De stupaiu și de aman. Nu puteai / să mai pricepi, Ce socoteală să începi.
35	Prin toate iaste drum mare, Tocmai ca drumul de sare. Ci ⁴ întâi să scriu, să fac? Mai bine iaste să tac! Că primejdiia iaste mare	111 ^v	Unii zicea că sânt muscali, Cei mai mulți că sânt tătari. Dar anevoie, frate, să crede Un lucru ce nu să vede. După ce să lumină, Oareșice mai alină Acel huiet ¹⁰ și strigare Și acel chiloman mare. Că<n>d începem a vedea bine – O mascara de minune.
40	Și mintea mea temeiu n-are. Istorie iaste multă, Și mintea mea este scurtă. Dar nu voi să scriu vreo istorii ⁵ , Ci numai să fac o proftimie,	80	
45		85	

- 90 Ce să spui și ce să zici?
O grămadă de calici,
Blestemați și porci de câine,
Toate ulițile pline.
Cu câte un peșchir la mână
- 95 Și în cap pene de găină.
Orice mergeai și întrebai,
Ei îți răspundea „stupaiu”.
Nu aveai să le înțelegi
Și nici să le mai alegi.
- 100 Atâta auziim „stupaiu”
Și ne curățeam de cai.
Până să ne domirim,
112^r Di prin hanuri // să¹¹ ieșim,
Ei prădase, despuiese,
- 105 Pe greci în pei îi lăsase.
Iar maiurul Zgurali
El putuse năvăli
Și cu toți ai lui intrase
Tocmai la vodă în case.
- 110 Vodă dacă l-au văzut,
De frică cu totul la el au căzut,
Ca să-l deafindisească¹²,
Să nu-l hatpalandisească.
Iar el, cu mojiacie
- 115 Și cu rea obrăznicie,
Nici să auză nu vrea,
Cu Deli Costea vorbiia.
Iar vodă ingenuchiia
Și cu lacrimi să ruga.
- 120 Ei atâta îl dezbrăca,
Încă nimic nu-i lăsa.
Iar Cârlova căpitanul
Îi luase gugiumanul.
Cu un ră<n>d de haine îl lăsară
- 125 Și cură<n>d îl rădicară,
La *Sfete*¹³ Gheorghie în han,
Unde era și vel ban,
Fratele Mări<i>i Sale
Cu haremul dumisale.
- 130 După ce să așăzară,
Iar la curte să înturnară¹⁴.
Să lăsăm până aci
Și să vorbim și de turci.
Minune d[u]mnezeiască
- 135 Fu cu legea creștinească. /
112^v Ajutor d[u]mnezeiesc
Fu cu neamul creștinesc.
Nu e minte omenească
Să poată să socotească
- 140 Această mare minune
Pentru a turcilor mulțime.
Atâta își luară frica,
Cât fugiră de nimica.
Atâtea anadoleni,
- 145 Giurgiuveni, necopoeni
Și cei mici agalele,
Să-i vezi fugi<n>d fără de șale,
De țigani, de haimanale.
D[u]mnezeule ceresc,
- 150 N-am gură să-ți mulțămesc,
Că mâna ta ne-au păzit,
De tine s-au îngrozit.
Acum de turci să lăsăm,
Iar vorbă să apucăm.
- 155 După ce în curți veniră,
Luară ce mai găsiră.
Îi lăsară mai cu capul
Pre Grigorie *sū(n)*¹⁵ Scarlat,
Îl luară să meargă ca un hatman
- 160 În han, la *Sfete*¹³ Ioan,
Și, fără de vorbe multe,
Să aducă pă bieții boieri la curte.
Iar el, ca un politicoș,
113^r Ducea pă bieții // boieri pă jos.
- 165 Încă ieși vorbă mare
Că-i ducea¹⁶ ca să-i omoare.
Brâncoveanul ostenise,
Prin tină să înădușise
Și gândea cum să sosească
- 170 Mijlocul să-ș răcorească.
Dar până a-ș lua seama,
Ostașii îi furară blana din spinare.
Mergând boierii la curte,
Văzură obraze multe.
- 175 Și umblam toți cum mai tare,
Să vedem cine e mai mare.
Că<n>d să vezi, ce să vezi?
Să răzi ori să lăcrămezi?
Că șădea în spătării
- 180 Acel pocovnic Ilie,
Pe porocle Lepoșnean,
Cu conteșul lui Ciocârlan
Îmbrăcat, înfășurat,
Îți părea că e umflat.
- 185 Cu o săbioară¹⁷ încinsu¹⁸
Și vorba lui cam cu plânsu.
La față prea rumeor
Și numai cu capul gol.
De-a dreapta lui Argeș<n>ul

- 113^v 190 Și din stânga Verișanu,
Amândoi arhimandriți¹⁹,
Cu minte <și> iscușiți. /
Dar de-alde²⁰ „Măriia Sa”,
„Blagorodniciia Ta”
- 195 Atâta de deși era,
Cât îți veniia a vărsa.
Amândoi ținea bastoane
Și judeca din canoane.
Pe armeni și pre ovrei
- 200 Îi lăsară tot în pei.
Boierii tot așteptară
Treaba până să lăsară,
Că văzură pe Ilie
Despre dalba veselie.
- 205 Și apoi nu zăboviră
Și să prirofolosiră,
Cum că ca un om viteaz
Nu e niciodată treaz.
Pe Dumitrache Varlaam
- 210 Îl rădicară agă în divan.
Și așa ieșiia afară
Și să scobora pe scară.
Plecă pă jos la conac
Și puse o șapcă²¹ în cap,
- 215 O șapcă de teleten.
Iar Gavriil Stamatulinul,
Fiind îmbrăcat nemțește,
De lângă el nu lipsește,
Ci vorbește moscălește,
- 220 De păhar nu să sfiește.
De acestea²² multe făcură
Până pă vodă îl porniră²³.
Apoi // făcură divan,
Să dea oștilor nezan.
- 114^t 225 Le veni veste la curte
Că mai vine oaste²⁴ să între.
Îndată încălicară,
Ieșiră din târgu afară.
Noi, biet, ne mai veselim
- 230 Și mersem ca să privim,
Doară ne va veni cinevaș
Să ne²⁵ mai încredem cevaș.
Clopotile trăgea toate,
Lumea alerga pe moarte²⁶.
- 235 Că<n>d la oaste²⁴, ce să vezi?
Să râzi or să lăcrămezi?
Că veni un Marco căpitanu,
Un mojić și un râtan,
Cu o fodolie mare,
- 240 Abiia să mișca călare.
Toate altele să lași
Și să privești la ostași,
Că numa veniră vieri și plugari
Și țigani și mămăligari
- 245 Și copzari și toboșari.
Și a lui minunată oaste²⁴
Le era mare năpaste:
Unii cu frâne de teiu,
Alți<i> cu scări de curmeiu,
- 250 Câte unul, doi călare
Și cu beldii de-a spinare.
Ispolant Despota²⁷. /

¹ Transcriem textul fără a ne propune refacerea rimelor sau a măsurii versurilor. În unele situații este evident că însuși scribul este responsabil de alterarea acestora: schimbă forma unor cuvinte ori își permite un adaos: *Curți boierești și grădini*. / *Să le vezi și să suspinezi* (G 33–34); *Că numa veniră vieri și plugari / Și țigani și mămăligari* (G 243–244). Alte situații incerte: *dar / dară, iar / iară*, cu grafiile **дa(р)**, **л(р)**; cf. **лр** (G 122) și, respectiv, **доa(ръ)** (G 231).

² Scris: **лци**.

³ Scris: **фрѣмосе**.

⁴ *Ci* pentru *ce*. Dacă nu este un loc corupt, în care copistul a notat o conjuncție adversativă acolo unde era de fapt un pronume relativ-interogativ, am putea avea atestarea fonetismului închiderii lui *-e* la *-i*.

⁵ Scris: **історіи**, cu semnul **р** anticipat parțial între slovele care redau silaba a doua.

⁶ Scris: **ѣо**, cu conjuncția copulativă **шл** notată interliniar (*șaizeci și nou/noao*, cf. rima *mai noao*).

⁷ Scris: **ностръ**.

⁸ Scris: c. Lecțiune posibilă: *noienvre-n*.

⁹ Scris: **но(п)мѣ**. Lecțiune posibilă: *noapte* (cf. rimele parțiale *șapte* – scris „7” – și *mare*).

¹⁰ Scris: **χοε(т)**.

¹¹ Segmentul textual *să ieșim* apare în poziție de custos la fila 111^v, dar aici este omis primul cuvânt.

¹² Scris: **дѣафн(н)днѣскъ**.

¹³ Slav, în traducere: *Sfântul*.

¹⁴ Lecțiune posibilă: *să-nturnară*.

¹⁵ Slav, în traducere: *fiul*.

¹⁶ Scris: **дѣкъ**.

¹⁷ Scris: **сѣвѣрѣ**.

¹⁸ Scris: **счн(н)сѣ**; cf. totuși *Cu o săbioară încinsă / Și vorba lui cam cuprinsă* N 166–167 = R 175–176.

¹⁹ Scris: **а(ρ)хема(н)ма(н)дрн(цл)**.

²⁰ Scris: **а(л)а(л)дѣ**; reluarea nu apare și în segmentul custos de la f. 113^f.

²¹ Scris: **са(п)къ**.

²² Lecțiune posibilă: *de-acestea*.

²³ Scris: **по(ρ)нри**.

²⁴ Scris: **ω(с)мѣ**.

²⁵ Scris: **мѣ**.

²⁶ Scris: **мо(ρ)мѣ**.

²⁷ Referire la Alexandru Ipsilanti, domn al Țării Românești (1774–1782, 1796–1797). Apare și în versiunea R, fila 6^f.

THE HISTORY OF THE ROMANIAN COUNTRY AND OF BUCHAREST, POOR PEOPLE.
A NEW VERSION

(Abstract)

The title of the rhymed chronicle *The History of the Romanian Country at the year 1769* contains the addition ... *and of Bucharest, poor people* only in the version edited in this article. This chronicle is preserved in a miscellany belonging to the C. C. Giurescu in about 1926–1927, now kept at the Special Collections Department of the Romanian National Library. It was written by a young church painter between 1775 and 1779, in a village located in the county of Buzău. This chronicle represents a new version since we can identify, besides some similarities and differences, certain unique sequences in comparison with the other versions we are acquainted with at this moment.

Cuvinte-cheie: cronică rimată, istoria Bucureștilor, istoria Țării Românești, versiune nouă.

Key-words: rhymed chronicle, the history of Bucharest, the history of the Romanian Country, new version.

Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”
București, Calea 13 Septembrie nr. 13